

Kansallispuistoihin kohdistuvan luontomatkailun kokemuksen malli sarjassa ”Peltsi ja Osmo”

Julia Jäsberg

Kandidaatintutkielma

Kulttuurien tutkimuksen tutkinto-ohjelma, etnologia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Kulttuurien tutkimuksen tutkinto-ohjelma, etnologia

Julia Jäsberg

Kansallispuistoihin kohdistuvan luontomatkailun kokemuksen malli sarjassa ”Peltsi ja Osmo”

Sivumäärät: 28

Tässä kandidaatintutkielmassa olen tutkinut Ylen julkaiseman lifestyle-sarjan ”Peltsi ja Osmo” tuottamaa luontomatkailun kokemuksen mallia. Sarjassa tunnettu erätoimittaja Mikko ”Peltsi” Peltola matkustaa kuuteen eri Suomen kansallispuistoon yhdessä kaksitoistavuotiaan poikansa Osmon kanssa, jolla on Downin syndrooma. Tutkimuksessa on analysoitu millaista kansallispuistoihin kohdistuvan luontomatkailun kokemuksen mallia ohjelmassa tuotetaan sekä miten kokemuksen mallia tuotetaan diskurssin ja toiminnan tasoilla.

Kokemuksen mallilla tarkoitetaan merkitysjärjestelmää, jonka avulla yhteisöissä toimivat ihmiset jäsentävät ja ymmärtävät heitä ympäröivää todellisuutta. Teoreettisena pohjana tutkimuksessa toimii luontomatkailu, johon liittyy myös kestävän luontomatkailun käsite.

Aikaisempi tutkimus osoittaa, että kansallispuistojen suosio on kasvanut 2000-luvulla, minkä lisäksi kansallispuistojen merkitys matkapäätöksiä ohjaavana tekijänä on kasvanut. Aikaisemman tutkimuksen perusteella tärkeimpiä motivaattoreita kansallispuistoon kohdistuvissa matkoissa ovat luonnon kokeminen ja maisemat.

Tutkimusmenetelmä on laadullinen sisällönanalyysi, jossa tutkimuskysymyksen kannalta merkittävät havainnot on teemoiteltu analyysikategorioihin. Sisällönanalyysin perusteella muodostetut analyysikategoriat ovat: palveluiden hyödyntäminen, sosiaaliset suhteet, oppiminen, liikunta, eettinen toiminta sekä matkustaminen ja saavutettavuus.

Sarjan tuottama kokemuksen malli luontomatkailusta perustuu tutkimuksen mukaan suurelta osin isän ja pojan suhteeseen. Sarjassa esitetyt sosiaaliset suhteet sekä oppiminen noudattavat mallia, jossa luontomatkaa toteutetaan lapsen näkökulma huomioiden. Eettisyyden näkökulma tulee sarjassa esille leiritymisen sääntöihin, roskattomaan retkeilyyn liittyvissä diskursseissa. Sarjan tuottaman esimerkin mukaan erilaiset urheilulajit ovat osa kansallispuistokokemusta. Sarjassa korostuu teorian kanssa linjassa oleva havainto luontomatkailusta ylisukupolvisena, sosiaalisena ja kulttuurisena kokemuksena, missä luonto muodostuu merkitykselliseksi luonnossa olemisen kautta.

Avainsanat: kansallispuistot, luontomatkailu, kokemuksen malli

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Tutkimuksen aihe	5
1.2	Tutkimuskysymykset	6
1.3	Kansallispuistot	6
1.4	Aikaisempi tutkimus	7
1.5	Teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet	8
1.6	Aineisto ja menetelmät	10
1.7	Tutkimusetiikka	11
2	Analyysi	13
2.1	Palveluiden hyödyntäminen	13
2.2	Sosiaaliset suhteet	15
2.3	Oppiminen	16
2.4	Liikunta	18
2.5	Eettinen toiminta	20
2.6	Matkustaminen ja saavutettavuus	21
3	Johtopäätökset	24
	Lähteet	26

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen aihe

Tässä kandidaatintutkielmassa olen tutkinut, millaista kulttuurista esimerkkiä luontomatkailusta kansallispuistoissa esitetään Ylen lifestyle-ohjelmassa ”Peltsi ja Osmo”. Sarjassa ”Peltsinä” tunnettu toimittaja ja eräopas Mikko Peltola vierailee Suomen kansallispuistoissa 12-vuotiaan poikansa Osmo Peltolan kanssa. Sarja on julkaistu Yle Areenassa 16.12.2024. Sarja on noussut lyhyessä ajassa suureen suosioon ja se on voittanut kaksi Venla-palkintoa. Sarjan ensimmäisellä jaksolla on Yle Areenassa yli 843 tuhatta käynnistyskertaa (tarkistettu 12.2.2025).

Tutkimuksen aiheena on luontomatkailu kulttuurisena toimintana. Luontomatkailulla tarkoitetaan matkoja, joiden lähtökohtana on vetovoimainen ja kaunis luontoympäristö (Tyrväinen ym. 2024, 96). Luontomatkailu kulttuurisena toimintana tulee esille kahdella tasolla. Ensimmäinen taso on TV-ohjelma kulttuurin tuotteena. Ohjelmassa esitetty toiminta ja diskurssi on kuvattu ja editoitu tietyllä tavalla TV-ohjelmaa ja sen katsojia varten. Tutkimuksessa on selvitetty millaista esimerkkiä tv-ohjelma tuottaa luontomatkailusta. Toinen kulttuurisen toiminnan taso on sarjassa esitetty isän ja pojan välinen luontomatkan näkökulma. Ohjelmaa kuvaillaan Yle Areenassa seuraavasti: ”Mikko ”Peltsi” Peltola ja hänen 12-vuotias poikansa Osmo karistavat kaupungin pölyt jaloistaan ja suunnistavat kohti luontoseikkailuja.”. Ohjelman keskeinen sisältö on siis isän ja pojan yhdessä tekemä luontomatkka, jolloin perhesuhde nousee keskeiseksi kulttuuriseksi ja sosiaaliseksi toimintaa ohjaavaksi tekijäksi.

Tutkimuksen tarkoitus on ymmärtää luontomatkailua kulttuurisena ilmiönä tapausesimerkin kautta. Tutkimuksessa on otettu huomioon myös Mikko Peltolan profiili kokeneena erätoimittajana. Sarjan esitettävä luontomatkailun esimerkki ei toisin sanoen ole kenen tahansa retkeilijän tuottama esimerkki kansallispuistovierailusta, vaan kyseessä on kokeeneen erätoimittajan tuottama sisältö. Sarjan toinen päähenkilö on kaksitoistavuotias Osmo, jolla on Downin syndrooma. Luontomatkailussa kokemustaustalla on merkitystä siinä, millainen matkasta muodostuu ja lisäksi kokemustaustalla on vaikutusta esimerkiksi siihen, millaisia asioita luontomatkalla tehdään. Erilaiset lähtökohdat, kuten varusteet ja tietotaito vaikuttavat siihen, millainen matka on mahdollista tehdä. Lisäksi kokemustaso vaikuttaa kaikkeen toimintaan kuten luonnon havainnoimiseen ja palveluiden hyödyntämiseen.

Sarjassa luontomatkat tehdään suomalaisiin kansallispuistoihin. Kansallispuistoihin suuntautuvan luontomatkailun suosio on kasvanut vuosi vuodelta, ja aiheesta on tehty jonkin verran aikaisempaa tutkimusta. Kansallispuistomatkailua on tutkittu kvantitatiivisten kävijäkyselyiden muodossa ja laadullisesta näkökulmasta vieraskirjojen merkintöjä aineistona käyttäen. Kansallispuistomatkailuun liittyvän tutkimuksen valossa luonnon kokeminen on kansallispuistovierailun keskeisin sisältö.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tässä kandidaatintutkielmassa olen tutkinut sarjan “Peltsi ja Osmo” antamaa esimerkkiä kansallispuistoihin kohdistuvasta luontomatkailusta. Tutkimuksen aihe on siis luontomatkailu kansallispuistoissa ja aihetta on lähestytty TV-sarjan antaman tapausesimerkin pohjalta.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaista kansallispuistoihin kohdistuvan luontomatkailun kokemuksen mallia tuotetaan sarjassa “Peltsi ja Osmo”?
2. Miten luontomatkailun kokemuksen mallia tuotetaan sarjassa diskurssin ja toiminnan tasoilla?

Olen tutkinut millaisia kulttuurisen toiminnan kokonaisuuksia aineistosta nousee esille sekä millaisen esimerkin sarja antaa luontomatkailusta kulttuurisena ilmiönä. Olen tutkinut, miten luontomatkailun esimerkkiä tuotetaan sarjassa diskursiivisesti ja toiminnallisesti. Olen kiinnittänyt huomiota siihen, millaisena luontomatkailu kansallispuistoissa esitetään sarjassa ja millaisia kulttuurisia merkityksiä luontomatkailusta voidaan sarjan esimerkin perusteella havaita. Lisäksi analysoin miten havainnot aineistosta suhteutuvat aikaisempaan tutkimukseen luontomatkailusta kansallispuistoissa.

Tutkimuksen aiheeseen ja tutkimuskysymyksiin on päädytty kansallispuistojen kasvavan suosion takia, sekä ohjelman saaman näkyvyyden vuoksi. Tutkimuskysymykset on muotoiltu nimenomaan kulttuurisen mallin analysoimiseksi, sillä empiiristen kokemusten havainnointi ei olisi tällaisesta aineistosta mahdollista.

1.3 Kansallispuistot

Suomessa luontomatkailu nojaa erityisesti kansallispuistoihin (Tyrväinen ym 2024, 96-97). Suomessa on vuonna 2025 yhteensä 41 kansallispuistoa. Kansallispuistot ovat valtion

luonnonsuojelualueita, joiden tärkein tehtävä on turvata luonnon monimuotoisuus, minkä lisäksi ne ovat suosittuja retkeilykohteita, joissa vierailijat voivat nauttia luonnosta ja retkeillä monipuolisesti (Metsähallitus n.d.). Kansallispuistoihin tehtiin Metsähallituksen kävijäseurannan mukanaan 3,6 miljoonaa käyntiä vuonna 2024 (Metsähallitus n.d.). Metsähallituksen tilastoista on havaittavissa, että kansallispuistojen käyttö on kasvanut viime vuosina lähes joka vuosi ja koronavuosina kansallispuistojen käyttö oli huipussaan. (Metsähallitus n.d.).

Kansallispuistot perustetaan erityislailla valtion omistamille maille ja vesille. Kansallispuistot pyritään säilyttämään mahdollisimman luonnontilaisina ja niissä pyritään säilyttämään Suomen arvokkaimmat luontokohteet, eliöt sekä maisemalliset erityispiirteet. (Ympäristöministeriö n.d.). Suomen kansallispuistot voidaan luokitella neljään kategoriaan kansallispuiston sijainnin ja sitä ympäröivän seudun mukaan matkailukeskuspuistoiksi, kaupunkipuistoiksi, taajamapuistoiksi ja maaseutupuistoiksi (Konu ym. 2021, 15). Kansallispuistojen omien palveluiden lisäksi kansallispuistoissa tai niiden läheisyydessä voi toimia myös yksityisiä yrityksiä, jotka tarjoavat esimerkiksi elämyspalveluita.

Kansallispuistot ovat Metsähallituksen ylläpitämiä ja kansallispuistojen palveluihin kuuluu tyypillisesti maastoon merkittyjä reittejä, tulipaikkoja, laavuja sekä polttopuita. Lisäksi kansallispuistoissa voi olla tupia lyhyeen yöpymiseen. Varaustuvan voi varata etukäteen, kun taas autiotupa on retkeilijöiden jaettava tupa ilman varausta. (Metsähallitus n.d.). Tuvisissa ja laavuilla on tyypillisesti vieraskirjoja, joihin retkeilijät voivat kirjata esimerkiksi kokemuksiaan, havaintoja luonnosta sekä reittisuunnitelmia. Vieraskirjojen avulla voidaan tarvittaessa seurata retkeilijöiden liikkeitä sekä kerätä tietoa alueen käytöstä ja havainnoista.

1.4 Aikaisempi tutkimus

Kansallispuistomatkailusta on tehty sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista tutkimusta Suomessa viime vuosina. Kansallispuistoissa vierailtiin vuonna 2024 yhteensä noin 3,6 miljoonaa kertaa (Metsähallitus n.d.). Kansallispuiston status on tyypillisesti taustaa luontoympäristön laadusta ja siitä saatavista elämyksistä (Tyrväinen ym. 2024, 99).

Aiemman tutkimuksen mukaan kansallispuistojen suosio luontomatkakohteina ja virkistyspaikkoina viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana on noussut, minkä lisäksi kansallispuistojen merkitys matkan ainona tai tärkeimpänä tarkoituksena on kasvanut (Konu ym. 2021, 111). Kansallispuistojen palveluja suunnitellaan nimenomaan asiakkaiden

tarpeiden näkökulmasta, sillä puistojen merkitys matkapäätöksiä määräävänä tekijänä on kasvanut (Konu ym. 2021, 115). Kansallispuistojen tutkimus on keskittynyt kestävään luontomatkailuun ja kansallispuistojen käytön arviointiin sosiaalisena, kulttuurisena ja ympäristönsuojelullisena kokonaisuutena. Kansallispuistojen kestävyys ei vaikuta yksinomaan luonnonympäristön kestävyysrajat, vaan myös eri matkailijaryhmien, paikallisten asukkaiden ja elinkeinoharjoittajien sosiaalisen kestävyysrajat. (Karhu 2019, 16).

Aikaisemman lomaketutkimuksen havaintojen mukaan luonnon kokeminen, maisemat ja rentoutuminen ovat tärkeimpiä syitä vierailulla kansallispuistoissa (Konu ym. 2021, 30-32.) Myös aikaisempi laadullinen tutkimus viittaa samankaltaisiin tuloksiin. Luonnon kokemuksen tärkeys toistuu myös Pallas-Yllästunturin kansallispuiston vieraskirjoista kerätyn laadullisen tiedon valossa, joka osoittaa että luonnon kokeminen on kansallispuistovierailun keskeisin sisältö. (Sorakunnas 2020, 6-8). Vieraskirjoista kerätty aineisto osoittaa, että syyt kansallispuistossa vierailuun pysyvät samankaltaisina tarkasteltaessa aikaväliä 1970-2016 (Sorakunnas 2020, 4-8). Maininta luonnosta ja luonnon kokemisesta löytyi kolmannekselta vastauksista ja oli täten yleisin teema vieraskirjoista kerätyissä vastauksissa. Toiseksi merkittävin kategoria vieraskirjojen perusteella tehdyssä tutkimuksessa oli fyysiset saavutukset, joita käsiteltiin neljänneksessä vastauksista. Aistilliset ja fyysiset kokemukset johtivat vieraskirjamerkinnoissa itsetunnon ja saavutuksen kokemuksiin (Sorakunnas 2020, 6). Lomaketutkimusten mukaan taas kuntoilu on vasta kahdeksanneksi merkittävin syy kansallispuistovierailulle (Konu ym. 2021, 30-32). Ero kuntoilun merkityksessä kvantitatiivisessa ja kvalitatiivisessa tutkimuksessa voi johtua esimerkiksi siitä, että vieraskirjaan on kirjoitettu matkan aikana mahdollisesti esimerkiksi vaelluspäivän päätteksi. Lomaketutkimuksen aineisto taas on kerätty pääasiallisesti kun kävijä on poistumassa kohteesta (Konu ym. 2021, 14). Fyysisten ponnistelujen merkitykseen voi vaikuttaa myös matkan kesto, mahdollisesti yön yli kestäviin retkiin voi liittyä pidempää vaellusta kuin päivävierailuun, jolloin päivävierailulla tärkeämpänä motivaattorina korostuu rentoutuminen.

1.5 Teorettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet

Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat *kansallispuistot*, *luontomatkailu* ja *kokemuksen malli*. Tutkimukseni teoriapohjana toimii luonto kulttuuriympäristönä ja ihmisen suhde luontoon kulttuurisena kategoriana. Yrjö Hailan mukaan luontosuhde on kaikissa kulttuureissa osa olemassaolon perustaa. Hänen mukaansa luonto on “ihimillisen olemassaolon perustana

olevien prosessien kokonaisuus”. Ihmiset ovat toisaalta osa luontoa, mutta luonto on “suurempi” kuin sitä koskevat käsitykset (Haila 2001, 200-202). Luonto voidaan Michael Richardsonin mukaan ymmärtää kulttuurin kategoriana, joka merkityksellistyy ihmisten mielissä. Luonto itsessään ei ole objekti vaan konstruktio, jota ymmärrämme kulttuurisen tietoisuuden kautta (Richardson 2001, 80-81). Luonto kulttuurisena tilana on kooste kulttuurisia merkityksiä kantavista paikoista ja elementeistä sekä kulttuuria tuottavista toimijoista (Hankonen 2021, 248.) Luonto ei näin ollen siis ole vain fyysisesti havaittavissa oleva resurssiympäristö, vaan toiminnan, ihmisten ja merkitysten muodostama kokonaisuus. Luonnossa oleminen on siis kulttuurista toimintaa.

Tarkempi teoreettinen viitekehys perustuu matkailututkimukseen, etenkin luontomatkailuun. Teollisuusmaissa luonnonympäristöjen käyttö taloudelliseen ja sosiaaliseen kasvuun on johtanut siihen, että tietyt ihmisryhmät irtautuvat luonnosta arkielämässä. Tämä on johtanut siihen, että ihmiset hakeutuvat luontoon vapaa-ajan aktiviteettien kautta, minkä seurauksena taas tapahtuu luonnon tarkoituksellista hyödyntämistä turismissa. (Chen ja Prebensen 2017, 14). Luontomatkailulla tarkoitetaan näin ollen laajaa matkailun kokonaisuutta, jossa tärkeimpänä motiivina toimii luonto.

Kokemuksen malli on keskeinen käsite asettamassani tutkimuskysymyksessä. Kulttuurinen malli voidaan kognitiivisessa antropologiassa määritellä jaetuksi merkitysjärjestelmäksi, jonka avulla yhteisön jäsenet toimivat todellisuudessa. Jaetut merkitysjärjestelmät taas ovat todellisuuden jäsentämisen työkaluja, jotka ovat läsnä kulttuuristen ilmiöiden kentässä sekä niissä mekanismeissa, jotka toisintavat ja ylläpitävät kulttuurisia alueita. (Kamppinen, Jokinen ja Saarimaa 2001, 173). Kulttuuriset mallit ovat yleensä tiedostamattomia, ihmisten mieliin sisäistyneitä malleja omasta elinympäristöstä. Mallin olemassaolosta kielivät ulkoiset representaatiot kuten puhe ja teot. (Kamppinen, Jokinen ja Saarimaa 2001, 193). Esittämäni tutkimuskysymyksen kontekstissa kulttuurisella mallilla tarkoitetaan sitä, millaisia kognitiivisia ja kollektiivisia tietoja ja tapoja tuotetaan ohjelmassa toisaalta siinä esiintyvien henkilöiden välillä ja toisaalta katsojille tarkoitettuna TV-ohjelman tasolla.

Kokemuksen malli yhdistyy tutkimuksessani kokemukselliseen paikkatietoon.

Kokemuksellinen paikkatieto korostaa, että ihmisten kaikki kokemukset syntyvät tietyssä sijainnissa ja näille kokemuksille on mahdollista määrittää maantieteelliset koordinaatit. Nämä kokemukset voivat olla negatiivisia tai positiivisia havaintoja, jotka liittyvät vierailtuun ympäristöön. Kokemuksellisen paikkatiedon avulla voidaan korostaa kansallisuustoimijoiden

aineettomia arvoja sekä saada tietoa puistojen virkistysmahdollisuuksista. Lisäksi kokemuksellisen paikkatiedon avulla voidaan ennaltaehkäistä kansallispuistojen käyttäjien konflikteja sekä kehittää puistojen palveluvarustuksia. (Pietilä 2020,129-130). Tutkimuksessa en ole arvioinut ohjelmassa esiintyvien ihmisten henkilökohtaista kokemusta, vaan sitä millaista kokemuksen mallia ohjelmassa tuotetaan. Ohjelmassa esiintyvät henkilöt kuitenkin tuottavat ohjelmassa mallia kansallipuistokokemuksesta, jolloin kokemukselle on osoitettavissa tietty paikka. Tapaustutkimuksessa on mahdollista tuoda esille miten ohjelmassa diskursiivisesti ja toiminnallisesti esitetään kokemuksellista paikkatietoa. Tällä tarkoitetaan sitä, millaista toimintaa, palvelujen käyttöä ja aktiviteetteja voi kokea kansallispuistoissa ohjelman tuottaman mallin mukaan.

1.6 Aineisto ja menetelmät

Aineistona tutkimuksessa on vuonna 2024 julkaistu kuuden jakson mittainen TV-ohjelma “Peltsi ja Osmo”, joka on vapaasti katsottavissa Yle Areenasta. Ohjelmaa kuvailevat asiasanat “seikkailu”, “lifestyle”, “vauhdikas” ja “hyväntuulinen”. Jaksot ovat kestoaltaan noin 30 minuuttia pitkiä ja niissä vieraillaan Petkeljärven, Syötteen, Repoveden, Nuuksion, Sipoonkorven ja Urho Kekkosen kansallispuistoissa Ohjelma on rakennettu niin, että yhdessä jaksossa vieraillaan aina yhdessä kansallispuistossa edellä mainitussa järjestyksessä.

Ohjelmaa tähdittää tunnettu erätoimittaja Mikko “Peltsi” Peltola yhdessä poikansa Osmon kanssa. Mikko Peltola on suomalaisille tuttu monista erä- ja luonto-ohjelmista ja hän on profiloitunut kokeneena ja erähenkisenä luonto-osaajana. “Peltsi ja Osmo” -ohjelman jaksoissa nähdään muun muassa hiihtämistä, pyöräilyä, erätaitojen opettelua ja leikkiä Suomen kansallispuistoissa. Välillä jaksoissa nähdään mukana myös kuvaaja Juha Korhonen. Kaksi ensimmäistä jaksoa sijoittuvat talviaikaan ja neljä muuta jaksoa sulan maan aikaan. Kaikissa jaksoissa kansallispuistoihin tehdään yön yli kestävä retki.

Tämän tutkimuksen tutkimustyyppi on tapaustutkimus. Tapaustutkimuksen aineisto on pieni ja tarkkaan valittu. Tarkoituksena on tutkia, miten luontomatkailun esimerkkiä tuotetaan sarjassa diskursiivisesti ja toiminnallisesti, eli kerronnan ja puheen lisäksi olen kiinnittänyt huomiota sarjassa esitettäviin toimintoihin. Toimintaa on esimerkiksi sarjan henkilöiden vuorovaikutus toisten ihmisten ja luonnon kanssa, matkustaminen, urheilu, palveluiden hyödyntäminen, retkeily ja oppiminen.

Sarjassa käsitellään myös muita teemoja, mutta ne on rajattu pois analyysistä siltä osin, kun ne eivät koske esittämiäni tutkimuskysymyksiä. Valitsemani näkökulma keskittyy kansallispuistoihin kohdistuvaan matkailuun, puistoissa toimimiseen ja olemiseen. Ulkopuolelle jää siis muu toiminta kuten jaksojen alussa tapahtuva Helsingissä toimiminen, lukuun ottamatta mahdollisia matkavalmisteluja.

Olen noudattanut analyysissä laadullisen sisällönanalyysin toteutuskaavaa, jossa ensin valitaan kiinnostava näkökulma aiheeseen ja analyysivaiheessa aineistosta luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään ne asiat mitkä vastaavat näkökulmaa (Sarajärvi ja Tuomi 2018, luku 4.1). Aineistoa on lähestytty ensin havainnoimalla ja merkitsemällä muistiin kaikki toiminta ja diskurssi kansallispuistoissa. Aineisto on katsottu läpi useampaan kertaan, jotta havaintoja on voitu tarkistaa ja täydentää useaan otteeseen. Tehdyt havainnot on teemoiteltu erilaisten aineistosta keskeisiksi nousseiden aihepiirien mukaan. Kyseessä on siis temaattinen analyysi ja olen havainnollistanut aihepiirit tutkimuksen edetessä värikoodien avulla muistiinpanojen selkeyttämiseksi.

Tutkimuksen aihe on luontomatkailun kokemuksen malli kansallispuistoissa ja analyysi on teemoiteltu tämän näkökulman pohjalta. Lähestymistapa on siis deskriptiivinen ja esimerkkejä tuottava. Aineistosta esille nousseita kokonaisuuksia havainnollistetaan lainauksilla sarjassa esitetystä vuoropuhelusta. Kyseessä on tarkkaan rajattu tapaustutkimus, jonka analyysi tuottaa tietoa rajatusta aineistosta.

1.7 Tutkimusetiikka

Tutkimuksen aineisto on koottu Yle Areenassa julkisesti saatavilla olevasta ”Peltsi ja Osmo”-luontomatkailusarjasta. Aineiston ovat tehneet ja siinä esiintyvät julkisuuden henkilöt. Aineiston voidaan siis katsoa olevan vapaasti käytettävissä tällaista tutkimusta varten. Aineisto on myös kuvattu ja editoitu valitusta näkökulmasta, joka esitetään televisiossa. Peltsin profiloituminen monien tuntemana erätoimittajana vaikuttaa myös ohjelman sisältöön.

Tutkimuksen aihe, luontomatkailu kulttuurisena toimintana, on valikoitunut tutkittavaksi oman henkilökohtaisen kiinnostukseni kautta. Näkökulma olisi ollut mahdollista rajata tästä aineistosta myös muulla tavalla, mutta oma kiinnostukseni kansallispuistoja kohtaan johti tutkimuskysymyksen asetteluun. Olen tutkinut millaista esimerkkiä luontomatkailusta tuotetaan, mutta en tutkimusessani arvioi esimerkiksi sitä, onko esimerkki hyvä vai huono. Luontomatkailun vaikutuksiin ja sen ekologisiin ulottuvuuksiin liittyy yhteiskunnallista

keskustelua mediassa, mutta tässä tutkimuksessa on pyritty mahdollisimman neutraaliin sisällönanalyysiin. Lisäksi tarpeeksi laajat tutkimuskysymykset mahdollistavat aineistolähtöisen analyysin tutkimuksessa.

Minulla on perustiedot kansallispuistoissa toimimisesta ja niiden palveluista, mikä helpottaa analyysin tekemistä. Olen ottanut tutkimuksessa huomioon mahdollisten omien ennakkotietojeni vaikutuksen analyysin muodostumiseen ja olen valottanut aineistosta tehtyjä havaintoja esimerkeillä. Ennen tutkimuksen tekoa, minulla ei ollut erityisiä ennakkoajatuksia tai -tietoja sarjassa esiintyvistä julkisuuden henkilöistä tai sarjasta ylipäänsä.

2 Analyysi

Aineistossa merkittävimmitiksi analyysikategorioiksi sisällönanalyysin perusteella nousivat palveluiden hyödyntäminen, sosiaaliset suhteet, oppiminen, liikunta, eettinen toiminta sekä matkustaminen ja saavutettavuus. Analyysiin on sisällytetty esimerkkejä diskursseista aineiston havainnollistamiseksi. ”Peltsi ja Osmo” -ohjelma on rakennettu niin, että yksi jakso on aina oma matkansa yhteen kansallispuistoon. Diskurssilainauksissa Peltsi on merkitty P-kirjaimella ja Osmo O-kirjaimella.

Yleistä retkeilyä ei ole otettu analyysiin mukaan omaksi kategoriakseen, sillä retkeily on ohjelman ja tämän tutkimuksen ylemmän tason konteksti. Pelkän retkeilyn analysoiminen ei tuottaisi syväluotaavia tutkimustuloksia, vaan analyysissa on tarkasteltu luontomatkailun ja siihen kuuluvan retkeilyn osatekijöitä sekä sitä, miten retkeilyn kokemus rakentuu ohjelmassa.

2.1 Palveluiden hyödyntäminen

Aineistosta keskeiseksi tekijäksi luontomatkan kannalta nousi kansallispuistojen palveluiden hyödyntäminen. Aineistossa hyödynnettiin Metsähallituksen ylläpitämiä retkeilyrakenteita jokaisessa jaksossa. Palveluita hyödynnettiin retkeilyyn, yöpymiseen sekä virkistykseen. Hyödynnetyt rakenteita olivat reitit, portaat ja pitkospuut, tulipaikat, laavut, autio- ja vuokratuvat, lossi sekä saunat. Lisäksi Peltsi ja Osmo hyödynsivät kansallispuistojen yhteydessä toimivien yritysten tarjoamia palveluita, joita olivat kalliokiipeily Repoveden kansallispuistossa, husky-ajelu Syötteen kansallispuistossa ja sauna Urho Kekkonen kansallispuistossa.

Yöpymiseen tarkoitettuja varaus- ja vuokratupia hyödynnettiin Syötteen ja Nuuksion kansallispuistoissa. Syötteen kansallispuistossa yksi yö vietetään varaustuvassa ja toinen autiotuvassa, jotka sijaitsevat vierekkäin samassa rakennuksessa. Repoveden ja Sipoonkorven kansallispuistoissa Peltsi ja Osmo nukkuvat teltoissa. Nuuksiossa yksi yö vietetään teltassa ja toisen yön majoitukseksi on vuokrattu varaustupa Osmon ystävän ja tämän isän kanssa. Urho Kekkonen kansallispuistossa taas Peltsi ja Osmo yöpyvät autiotuvassa, jossa on muitakin yöpyjiä. Petkeljärven kansallispuistossa yöpymiseen käytettiin laavua. Peltsi kuvailee Syötteen kansallispuistossa autiotupakäytäntöä Osmolle seuraavasti:

P: Suomalainen autiotupakäytäntö on kyllä luksustuote. Yli kuussataa autiotupaa ympäri maata hienoissa retkikohteissa ja aattele ilmaseks saa tulla yheks tai kaheks yöks.
(Jakso 2)

Palveluita hyödynnetään sarjassa myös muuhun kuin yöpymiseen. Neljässä jaksossa kuudesta Peltsi ja Osmo saunovat, joko kansallispuistossa tai reittien lähtöpaikoilla kansallispuiston laidalla. Saunoja hyödynnetään kansallispuistoissa Petkeljärvellä, Syötteellä ja Nuuksiossa sekä kansallispuiston lähtöpaikan yhteydessä Urho Kekkosen kansallispuistossa. Lisäksi sarjassa hyödynnetään kansallispuistojen reittejä, tulipesiä ja näköalatorneja sekä lossia Repoveden kansallispuistossa. Suuri osa sarjassa esiintyvistä palveluiden hyödyntämisestä on nimenomaan toiminnallista, ei diskursiivista. Esimerkiksi viralliselle tulipaikalle tehdyn nuotion äärellä istuminen ei välttämättä tule esille henkilöiden keskusteluissa tai kerronnassa, vaan on osa luontomatkailuun kuuluvaa toimintaa.

Kansallispuistojen palvelut on rakennettu helpottamaan vierailijoiden suojaan ja hygieniaan liittyviä perustarpeita, mutta aikaisempi tutkimus osoittaa myös, että kansallispuiston infrastruktuuri voi olla myös itsessään kokemuksen keskeinen tekijä. Esimerkiksi vieraskirjoja tutkittaessa vaellusreitien yhteydestä löytyvä sauna on noussut kohokohdaksi monille vaeltajille (Sorakunnas 2020, 6). Aineistossa Peltsi ja Osmo käyttivät saunaa Petkeljärven, Syötteen, Nuuksion ja Urho Kekkosen kansallispuistoissa. Palveluiden hyödyntäminen esitetään siis sarjassa myös nautinnollisena, eikä vain retken perustarpeena.

Sarjan antaman esimerkin mukaan kansallispuistojen palvelut ovat keskeisiä retken kannalta. Sarjan tuottaman esimerkin mukaan yöpymiseen tarkoitettuja palveluita voi hyödyntää ympärivuotisesti. Talviretkellä Petkeljärvelle Peltsi ja Osmo nukkuvat laavulla, mikä osoittaa, että talvellakin ulkona nukkuminen on mahdollista kylmässä kelissä myös lapsen kanssa. Lisäksi palveluita voi hyödyntää joka varauksella tai ilman varausta. Esimerkiksi Syötteen kansallispuistossa Peltsi ja Osmo nukkuvat yhden yön varaustuvassa ja sitten siirtyvät autiotupaan, joka sijaitsee samassa rakennuksessa. He myös lämmittävät tuvan sekä tulipaikkoja polttopuilla, mikä on osa palvelun hyödyntämistä. Metsähallituksen tarjoamien palveluiden lisäksi osa kansallispuisto kokemusta on kansallispuistojen yhteyksissä toimivien yritysten palveluiden hyödyntäminen.

2.2 Sosiaaliset suhteet

Sosiaalisten suhteiden merkitys korostuu aineistossa. Kansallispuistossa vierailu muiden seurassa on jo itsessään sosiaalista toimintaa. Kansallispuistoihin kohdistuvissa matkoissa yleisin matkaseurue on perhe ja yhdessäolo oman seurueen kanssa on tärkeää kansallispuistovierailuilla (Konu ym. 2021, 30-31), kuten on myös ”Peltsi ja Osmo” -sarjassa. Peltsi ja Osmo vierailevat kuvaajan lisäksi kansallispuistoissa keskenään, lukuun ottamatta Nuuksion kansallispuistoa, jossa osan aikaa retkestä on mukana myös Osmon kaveri ja tämän isä.

Aineistossa sosiaalisessa toiminnassa korostuu etenkin isän ja pojan välinen suhde. Sarjassa monet asiat tehdään lapsen ehdoilla ja esimerkiksi Syötteen kansallispuistossa päiväretki lintutornille lumikengillä päättyy kesken, kun Osmo väsähtää:

P: Jaksatsä Osmo? Varmaan se eilinen pyörälennkki saattaa vähän painaa jaloissa. Syödään nyt jokatapauksessa voikkarit tässä. Ei sitä väkisin kannata. [...] Ei meidän pakko oo sinne näköalatornille mennä jos on väsymys. Sit jos ei jaksa enempää, ni sitte käännytään takas ja lähetää kämpille tekemään läksyjä tai muuten vaan viettämään aikaa, chillailemaan.

(Jakso 2)

Lisäksi sosiaalisuus tulee aineistossa esille myös omien perinteiden muodostamisessa. Petkeljärvellä Peltsi kertoo lakujen syömisen sekä Syötteellä inkiväärishottien ottamisen olevan perheen omia perinteitä:

P: Pienenä näitä oli aina meidän perheen hiihtoeväänä, lukuja. Ihan tämmöstä tavallista lakua. Ja sehän oli maailman parasta ku se oli jäässä ja sitä sai siellä ladun varressa. Jatketaan perinnettä. Hyvä perinne.

(Jakso 1)

Lisäksi luontomatkailu itsessään esitetään ylisukupolvisena kulttuuriperintönä kun Peltsi kertoo Petkeljärvellä toivovan poikansa jatkavan retkeilyä:

P: Mä toivon, että Osmo saa näiltä reissuilta semmosia muistoja, että olipa kiva olla retkellä. Ja että ehkä aikuisuuteen jäis joku jalanjälki siitä, että se itekin sitten joskus hakeutuisi semmoisiin piireihin missä retkelle pääsee.

(Jakso 1)

Peltsi ja Osmo lähtevät Urho Kekkosen kansallispuistoon, koska Peltsi haluaa näyttää lapselleen ”maailman hienoimman maastopyöräreitin”. Tietyn maiseman aineeton arvo ja kokemuksellinen paikkatieto toimivat siis retkeä motivoivana tekijänä sekä aineettoman

kulttuuriperinnön siirtämisenä isältä pojalle. Peltsi kysyy Urho Kekkonen kansallispuistossa viekö tämä isänsä vanhana ukkona katsomaan maisemia:

P: Vieksä Osmo mut sitte kattomaan maisemia ku mä oon vanha ukko?

O: Joo.

P: Mihin sä ajattelit mut viiä?

O: Maailman suurimpiin tunturiin.

P: Maailman suurimpiin tutureihin?

O: Niin.

P: Katotaan sitä sitte syksymmällä.

O: Ei mitään syksymmällä.

P: Ei ku sit ku mä oon vanha ukko.

(Jakso 6)

Omien perinteiden uusintamisen lisäksi sarjassa uusinnetaan yleisiä kansallispuistoihin liittyviä kulttuurisia perinteitä ja tapoja. Esimerkiksi vieraskirjaan kirjoittaminen voidaan nähdä retkeilijöiden yhteisenä kulttuurisena perinteenä. Peltsi ja Osmo kirjoittavat tupien vieraskirjoihin Petkeljärven ja Syötteen kansallispuistoissa. Luonto kulttuuriympäristönä ja luonnossa oleminen kulttuuriperintönä eivät ole erotettavissa erilliseksi toiminnaksi, vaan ne ovat erottamaton osa luontoa (Hankonen 2021, 248). Tämä näkökulma tulee esille aineistossa, jossa luonto ja luonnossa oleminen saa merkityksiä toiminnan, keskustelun, olemisen ja tekemisen kautta. Sarjan antama esimerkki isän ja pojan luontomatkoista ovat niin ikään luonnossa olemisen kulttuuriperintöä.

Uusiin ihmisiin tutustuminen on vähiten tärkeä motivaattori kansallispuistovierailuissa kävijäseurannan mukaan (Konu ym. 2021, 30-31). Tämä on linjassa myös ohjelman antaman mallin kanssa, sillä yhdessäkään jaksossa ei tutustuta uusiin ihmisiin kansallispuistossa, lukuunottamatta keskustelua palveluita tarjoavien yritysten henkilökunnan kanssa.

2.3 Oppiminen

Oppiminen nousi aineistosta omaksi analyysikategoriakseen. Vaikka oppiminen on myös sosiaalista ja voi tapahtua sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, se on erotettu omaksi kategoriakseen, sillä oppimiseen liittyvät diskurssit tulivat merkittävän usein esille sarjassa esitetyissä diskursseissa. Lisäksi aikaisemman tutkimuksen mukaan oppiminen on kansallispuistokäyntien tärkeä motivaattori (Konu ja Kajala 2012, 34). Sarjassa oppiminen korostuu etenkin luonnosta oppimisena sekä erätaitojen oppimisena.

Oppimista voi tapahtua molemmilla sarjan henkilöillä missä tilanteissa tahansa, mutta sarjan perspektiivi on kokeneen eräopas-isän pojalleen opettamat erätaidot. Erätaitojen opettaminen

tässä kontekstissa tarkoittaa luonnossa tarvittavan taidon näyttämistä ja eroaa täten muista lyhyistä huomautuksista liittyen muuhun oppimiseen, jota tapahtuu isän ja pojan välillä. Diskurssin ja toiminnan tasolla tasolla Peltsi opettaa pojalleen seuraavia erätaitoja. Syötteellä Peltsi opettaa Osmoa vuolemaan puukolla ja sytyttämään nuotion sekä kertoo oikeanlaisista varustuksista talvella ulkona nukuttaessa. Repovedellä Peltsi opettaa teltan pystytyksen ja puhtaiden kalsareiden merkityksen vaelluksella sekä rakkojen hoitoa. Nuuksiassa Peltsi näyttää punkin poistamisen. Lisäksi Sipoonkorvessa hän opettaa Osmolle lautasen puhdistamisen ilman tiskausta sekä kartan lukua.

Peltsi näyttää Syötteen kansallispuistossa Osmolle nuotion sytyttämistä ja kommentoi opettamista seuraavasti: “Kyllä sitä oppii ku opettaa. Sitä on olevinaan aina kiire ni sitte sitä helposti tekee ite ja ei anna lapsen yrittää, ku se on se lapsen ensi kerran tekeminen yleensä aina vähän hitaampaa” (Jakso 2). Jakson aikana Peltsi ja Osmo keskustelevat retkillä opitusta seuraavasti:

P: Mitäs kaikkee Osmo sä oot näillä retkillä oppinu?

O: Nooh. Mä oon oppinut lumikenkäilemään.

P: Lumikenkäilemään joo.

O: Sitten vähän hengailua.

P: No se on tärkeätä se hengailukin. Miltäs se tuntu se tulitikku saada syttymään ite ekaa kertaa?

O: Hyvältä. Nappisuoritus.

P: Se oli kyllä nappisuoritus, se oli hienosti tehty.

(Jakso 2)

Lisäksi aineistossa on paljon esimerkkejä luonnosta oppimisesta. Peltsi näyttää Osmolle erilaisia eläinten jälkiä, kuten ketun, majavan, saukon ja ahman jäljet, minkä lisäksi hän kertoo harjun maanmuotojen ominaispiirteet (jakso 1). Seuraavassa esimerkissä Peltsi kertoo pojalleen Sipoonkorven kansallispuiston iän ja tunnuseläimen. Hän kertoo huuhekajan tunnusäänestä sekä lupaa olla turvallinen aikuinen, jos yöllä alkaa pelottaa. Luontoon ja kansallispuistoon liittyvien tosiasioiden lisäksi mukana on siis myös tunnekasvatusta:

P: Arvaappa kuka on täsmälleen samanikäinen ku tää Sipoonkorven kansallispuisto?

O: Sinä?

P: En ole minä. Vielä lähempänä ku minä sua.

O: Minä?

P: Sinä! Se on sun ikänen, tää on kakstoistavuotias. Sit jos yöllä kuulet semmosta tämmöstä ääntä (matkii huuhekajaa) huhuu, huhuu.

O: Se on äiti.

P: (Nauraa) Ei oo ku huuhkaja. Senkin konna. Oijoi. Täällä on siis huuhkajia ni se yöllä saattaa huhuilla. Se on tän Sipoonkorven kansallispuiston semmone tunnuslintu ja se on semmonen tosi iso ja näyttävä lintu.

O: Mä pelkään se ääni.

P: Ei sitä tarvii pelätä, mutta käperryt mun kainaloon, jos alkaa pelottaa.

(Jakso 5)

Palatakseni tutkimuskysymykseeni retkeilyn mallista, oppimisen näkökulmasta sarjan esimerkin mukaan lapselle voi opettaa erilaisia retkeilytaitoja sekä tietoja luonnosta. Aineistossa korostuu lapsen oppimisen näkökulma. Sarjan antaman esimerkin mukaan lapsi voi itse harjoitella erätaitoja vanhemman opastuksella ja iloita onnistumisista. Luonnosta oppiminen on lomaketutkimusten mukaan hieman tärkeämpää kuin omien taitojen kehittäminen (Konu ym. 2021, 31).

2.4 Liikunta

Monimuotoinen liikunta korostui aineistossa osana luontomatkaa. Jokaisessa aineiston jaksossa Peltsi ja Osmo harrastavat yleisen retkeilyn lisäksi jotakin erityistä liikunnan muotoa, mikä on oleellinen osa retkeä tai retken tarkoitusta. Petkeljärven kansallispuistossa Peltsi ja Osmo saavuttavat yöpaikan hiihtämällä eli urheilusuoritus on yhdistetty määräraikan saavuttamiseen. Syötteen kansallispuistossa taas yöpaikka saavutetaan talvipyöräilemällä. Molemmissa kansallispuistoissa he tekevät lisäksi tuvalta lumikenkäretken. Repovedellä taas Peltsi ja Osmo lähtevät Osmon ensimmäiselle pidemmälle noin kahdenkymmenen kilometrin kävelyvaellukselle, minkä lisäksi he laskeutuvat kalliolta Olhavanvuorella. Nuuksiossa vieraillessaan retkeilyn ohessa he pelaavat jalkapalloa yhdessä Osmon ystävän ja tämän isän kanssa. Sipoonkorven kansallispuistoon he pyöräilevät Helsingistä ja Urho Kekkosen kansallispuistossa Peltsi ja Osmo maastopyöräilevät majoitukseen.

Diskursseissa tulee esille etenkin Osmon kiinnostus erilaisia liikuntamuotoja kohtaan:

P: Osmo on ollut kyllä koko pienen ikänsä kohtuullisen vauhdikas ja mikä hienointa, ni motivaatiota opetella uusia juttuja on aina löytynyt. Kyllä kai se Osmokin on mennyt aina mieluummin juosten ku kävellen. Joku siinä kävelyssä on, tuoki on jaksanut jo yheksänvuotiaana vedellä semmosia kolmen-neljänkymppin maastopyörälenkkejä, mutta sitte jos pitää bussipysäkille kävellä ni olkapäät lysähtää alas ja ei jaksais metriikään kävellä. Mutta nythän me todistetaan tää väittämä vääräksi vai mitä Osmo?

O: Niin.

(Jakso 3)

Diskursseissa tulee ilmi Osmon kiinnostus liikuntaa kohtaan, mikä vaikuttaa siihen, että liikunta on keskeinen tekijä matkoilla. Retket kansallispuistoon ovatkin sarjan antaman esimerkin mukaan mahdollisuus harrastaa jo muutenkin tuttuja harrastuksia kansallispuiston luonnonympäristössä. Petkeljärvellä Peltsi ja Osmo keskusteleivat hiihdosta seuraavasti:

O: Mä olen hiihtänyt ehkä viis tai kuus.

P: (Nauraa). Yksikkö jäi nyt vähän auki. Viis tai kuus mitä? Vuotta. Minkäköhän ikäinen sä olit ku ekaa kertaa hiihdit? Aika pieni, semmonen vaahtosammuttimen kokonen. Mä muistan ne ekat kerrat ni se oli metri ja kotiin. Tokalla kerralla se oli jo viistoista metriä ja siitä se pikkuhiljaa lähti kunnes se oli tunti ja nyt on parhaimmillaan semmosia parinkymppin lenkkejä käyty.

O: Hiihto kyllä maistuu kyllä hyvältä.

(Jakso 1)

Liikunta liittyy siis retkien yöpaikkojen logistiseen saavuttamiseen, minkä lisäksi se toimii aktiviteettina päivän aikana. Aikaisemmin mainittu Peltsin halu näyttää maailmaan hienoin pyöräreitti on toisaalta ylisukupolvista sosiaalista toimintaa kuten aikaisemmin esitin. Tämän lisäksi urheilun kautta koetut elämykset toimivat myös matkan motivaationa. Alla olevassa esimerkissä tulee esille, miten Peltsi kertoo maastopyöräillessä Urho Kekkonen kansallispuistossa, että saa myös itse harrastamisen iloa, vaikka retki on suhteutettu lapsen taitotasoon:

P: Ai että tää on hienoa. Tää pitää kokea nimenomaan maastopyörän selästä. Jos tän yritää selittää jollekin, joka ei maastopyöräilyä harrasta ni se on vaikea ymmärtää. No Osmo millanen polku?

O: Hyvä!

P: Ihanaa. Kyllähän ton Osmon hyvän maastopyöräilytaidon tae on pitkä ja sinnikäs reenaaminen. Mutta ensin aloitettiin tietysti pyöräilyn opettelu ja sitten pikkuhiljaa siirryttiin maastoon. Ja nythän tässä Osmokin ajaa jo kakstoistavuotiaana semmosia lenkkejä ja semmosta vauhtia, että tää tuo itselle myös sen ihan saman harrastamisen ilon.

(Jakso 6)

Lomaketutkimusten mukaan luonnon kokeminen ja maisemat ovat tärkeimpiä kansallispuistovierailujen motivaattoreita (Konu 2021, 31). Edellisessä esimerkissä tulee ilmi, miten Peltsin mukaan maisemien ja luonnon kokeminen on erilaista maastopyöräillessä kuin vaikka seistessä tai kävellessä. Urheilu avaa siis erilaisia ulottuvuuksia luontomatkan kokemukseen.

Sarjan antaman kulttuurisen mallin mukaan kansallispuistoissa voi harrastaa erilaisia urheilulajeja eri vuodenaikoina. Sarjan antaman esimerkin mukaan retkiä yöpaikoille voi tehdä myös pyörällä tai hiihtäen. Sarjassa omat harrastukset yhdistetään

kansallispuistoretkeen, eikä puistossa toimimisen tarvitse olla jotakin omista liikuntaharrastuksista poikkeavaa.

Toisaalta myös taloudelliset resurssit vaikuttavat siihen, mitä harrastusmahdollisuuksia ja esimerkiksi välineitä on käytettävissä. Sarjassa Peltsillä ja Osmolla on jo harrastamiseen tarvittavat välineet, eikä esimerkiksi välineiden tai kalliolaskeutumisen kustannuksia käsitellä sarjassa.

2.5 Eettinen toiminta

Luontoon kohdistuvan matkailun pitäisi olla kestävää ja säilyttää matkakohteen luonto vetovoimaisena (Tyrväinen ym. 2024, 97). Luontomatkailun kasvu aiheuttaa haasteita kansallispuistojen ja luontoalueiden ekologisten vaikutusten arvioinnille ja alueiden käytön kehittämiselle (Tyrväinen ym. 2024, 108). Kansallispuistossa on käytössä Metsähallituksen Retkietiketti, sekä kansallispuistojen puistokohtaiset säännöt. Eettinen toiminta on siis erottamaton osa luontomatkailun kokonaisuutta, minkä takia on perusteltua arvioida millaisena esimerkkinä sarja toimii eettisyyden näkökulmasta. Aineistossa eettisyyteen liittyvät teemat tulevat esille niin toiminnan kuin diskurssin tasolla.

Aineistossa eettisyyden näkökulmat tulevat esille muutamissa roskattomaan retkeilyyn ja leiriytymisen oikeuksiin liittyvissä diskursseissa. Peltsi esimerkiksi kertoo Osmolle Repovedellä pillumehun pillin päällä olevan muovin olevan kansallispuistojen yleisin roska, minkä lisäksi hän neuvoo Osmoa keräämään roskat reppuun (jakso 3). Sipoonkorven kansallispuistossa Peltsi kertoo Osmolle miten lautasen voi puhdistaa kokonaan ilman tiskausta, minkä lisäksi hän kertoo, että järven rannalla ei saa pestä astioita, muuten ”ruuan jämät lilluu vedessä”:

P: Sitte Osmo pisteles lautanen tyhjäksi. Täällä mettässä saa lautasen nuolla jos haluaa. Kyllä me välillä taidetaan nuolla kotonaki. Just noin. Tää on aika irvokkaan näköstä pahottelut siitä, mutta tulee puhdasta. Sit sinne voi kaataa pikkusen vettä. Sitte vähän lusikalla kaapia nää viimesetki puuron muruset täältä tai palaset ja juua. Jos toi viimeinen juonti ällöttää liikaa, ni sitte sen voi tota kaataa pois. Veteen näit ei saa kaataa eikä muutenkaan siis tota järven rannalla pestä, ku sitte ne ruuan tähteet lilluu siellä vedessä ja se ei oo hyvä juttu.
(Jakso 5)

Nuoksiossa Peltsi kertoo Osmolle ja tämän kaverille kansallispuistojen leiriytymisen sääntöjä. Hän heiluu kansallispuiston rajaa merkitsevän kyltin molemmilla puolilla ja kertoo että kansallispuiston ulkopuolella saa telttailaa melkein missä vain ja pyöräillä melkein missä vain,

kun taas kansallispuiston puolella saa teltailla vain merkityillä telttapaikoilla ja pyöräillä merkityillä reiteillä (jakso 4). Matkalla Sipoonkorven kansallispuistoon Peltsi kertoo Osmolle, että Suomessa jokaisenoikeudella voi leiriyä melkein mihin tahansa kunhan ei häiritse ketään (jakso 5). Eettisyyteen liittyvät diskurssit ovat siis leiriytymisen ja kansallispuistojen sääntöjen kertomista lapselle.

Suomessa käytössä olevilla jokaisenoikeuksilla tarkoitetaan jokaisen mahdollisuutta käyttää luontoa siitä riippumatta, kuka maan omistaa (Ympäristöministeriö n.d.). Kansallispuistoissa ovat voimassa rajoitetut jokaisenoikeudet (luontoon.fi n.d.). Kansallispuistojen ohjeet ovat myös puistokohtaisia. Sarjan jaksoissa kansallispuistoissa toimimiseen liittyviä ohjeita noudatetaan, mutta ne eivät kuitenkaan nouse aineiston keskeisimmäksi sisällöksi. Toisin sanoen eettinen toiminta ja esimerkiksi kansallispuistojen ohjeet eivät ole diskurssin keskiössä sillä tavalla, että siihen kiinnitettäisiin usein erillistä huomiota. Tämä voi johtua siitä, että kansallispuistojen ohjeet ovat yleisesti hyväksytyjä, sekä monelle suomalaiselle itsestäänselvyyksiä, jolloin esimerkiksi roskien pois viemistä ei korosteta erityisesti. Kuitenkin on mahdollista, että retkeilyyn liittyviä ohjeita noudatetaan ohjelmassa tarkastikin, vaikka ne eivät nouse keskeisimmäksi teemaksi. Eettisyyteen liittyvissä diskursseissa nousee esille myös isän ja pojan suhteen näkökulma, jossa Peltsi kertoo pojalleen eettisestä toiminnasta kansallispuistoissa.

Diskurssin lisäksi eettinen toiminta tulee esille myös toiminnan tasolla. Jaksoissa Peltsi ja Osmo kävelevät ja pyöräilevät merkittyyä reittejä keskustelematta siitä, että reiteillä pysyminen kuluttaa luontoa vähemmän kuin reitiltä poistuminen. Nuuksiossa vieraillessaan heillä on myös mukana koira, jota he pitävät hihnassa.

Maisema- ja luontoarvojen lisäksi luontoalueiden käyttöön liittyy kulttuurista sekä historiallista tietoutta ja arvoja (Tyrväinen ym. 2024, 97). Peltsi ja Osmo kulkevat poroaidasta läpi vieraillessaan Urho Kekkosen kansallispuistossa, minkä yhteydessä Peltsi sanoo “tervetuloa poronhoitoalueelle” (jakso 6). Tämä osoittaa Peltsin tuntemusta luontoarvon lisäksi alueen kulttuurisista ominaispiirteistä. He sulkevat poroaidan portin keskustelematta portin sulkemisesta, mikä on esimerkki eettisyydestä toiminnan tasolla.

2.6 Matkustaminen ja saavutettavuus

Eettisyyden näkökulma tulee esille edellä mainittujen diskurssien ja toiminnan lisäksi myös valituissa matkustustavoissa. Jokaisen jakson alussa näytetään kuinka Peltsi ja Osmo

aloittavat matkansa Helsingistä. Jokaisessa jaksossa hyödynnetään julkisia kulkuneuvoja matkustamiseen. Sarjan esimerkin mukaan monet kansallispuistot ovat saavutettavia julkisilla kulkuneuvoilla Helsingistä. Lähempänä olevista kansallispuistoista Nuuksio on saavutettavissa paikallisbussilla ja Sipoonkorpi pyöräilemällä. Muihin kansallispuistoihin sarjassa matkustetaan junalla ja jatkoyhteydellä. Jatkoyhteyks rautatieasemalta on Syötteelle mentäessä auto, Petkeljärvelle ja Urho Kekkosen kansallispuistoon bussi sekä Repovedelle venetaksi.

Alla olevassa esimerkissä tulee esille, miten Sipoonkorpeen valittu matkustustapa gravel-pyöräily toimii osana luontomatkan kokonaisuutta:

- P: Nyt lähetään Osmo Porvooseen hiekkateitä pitkin.
 O: Ai Porvooseen asti?
 P: Joo, se on satanen suunnillee. On pitkä pyöräily.
 O: Niin on.
 P: Matkalla on kaikkia kauppoja ja ravintoloita ja sun muuta...
 O: Jäätelö!
 P: Ja jäätelö, ettei tarvii ihan kaikkia tavaroita kantaa mukana koko aikaa.
 O: Otaanko sellane tavote, että syödään mahdollisimman paljon jäätelöä?
 O: Joo.
 P: Käytetään apuna tommosta valmista reittiä ja mennään sitä mukaillen. Tänä on kohteena Sipoonkorven kansallispuisto.
 O: Sipoonkorpeen nukkumaan!
 P: Niin. Ja tarkoituksena on Osmo välttää asfalttia, varmaan jotain pätkiä tulee, mutta yritetään löytää hiekkateitä. Se on tän gravel-pyöräilyn idea. Eli hiekkatiepyöräily.
 (Jakso 5)

Kestävän matkailun näkökulmasta kansallispuistojen haasteet nähdään pitkälti paikallisesta näkökulmasta. Kestävyyden suunnittelussa nousevat esille paikallistason teemat kuten paikallinen yhteistyö. Ylemmän tason matkailun kestävyyden arviointi, kuten esimerkiksi lentomatkailun vaikutukset, ei siirry paikallistason ajatteluun. (Karhu 2019, 21).

Kansallispuistoon kohdistuvan matkan ekologiset vaikutukset käsittävät siis matkan kokonaisuudessaan, eivätkä vain oleilua kansallispuistossa. Sarja tuottaa esimerkkiä, jossa kaukanakin olevat kansallispuistot ovat saavutettavissa junalla ja jatkoyhteydellä, henkilöautoa käytetään vain Syötteen kansallispuiston saavuttamisessa. Tällaiset matkat ovat sarjan esimerkin mukaan mahdollisia myös lapsen kanssa.

Fyysisen saavutettavuuden lisäksi luontomatkailun saavutettavuuteen vaikuttaa esimerkiksi matkan ja varusteiden hintataso. Sarjassa ei käsitellä luontomatkailun saavutettavuutta talouden tai matkojen hintatason näkökulmasta. Kokeneena erätoimittajana Peltsillä on

varusteita valmiiksi tällaisia matkoja varten, minkä lisäksi kansallispuistomatkat on myös suunniteltu ja toteutettu TV-ohjelmaa varten. Sarjassa annetaan esimerkkiä kansallispuistojen yhteydessä toimivien venetaksien, husky-ajelujen ja kalliolaskeutumisten käytöstä osana kansallispuistokokemusta. Kuitenkin tällaiset palvelut voivat olla hintavia, eivätkä välttämättä kaikkien retkeilijöiden saavutettavissa.

3 Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa ”Peltsi ja Osmo” -sarjan antaman luontomatkailun kokemuksen mallin keskeisimmiksi elementeiksi nousivat seuraavat temaattiset kokonaisuudet: palveluiden hyödyntäminen, sosiaaliset suhteet, oppiminen, liikunta, eettinen toiminta sekä matkustaminen ja saavutettavuus. Aikaisemman tutkimuksen mukaan luonnon kokeminen kansallispuistovierailuiden on tärkein motivaattori. Luonnon kokeminen toisaalta taas on kulttuurisesti ja sosiaalisesti rakentunut kokonaisuus, jonka ihmiset mieltävät kulttuurisidonnaisesti ja eri tavoin. Sarjan ”Osmo ja Peltsi” tuottaman kulttuurisen kansallispuistokokemuksen mallin mukaan kansallispuistovierailun kokemus koostuu yhdessäolosta oman seurueen kanssa, uusien asioiden oppimisesta, urheilusta sekä kansallispuiston palveluiden hyödyntämisestä. Näiden osatekijöiden lisäksi tässä tutkimuksessa olen arvioinut sarjan antamaa mallia luontomatkailun eettisyydestä ja saavutettavuudesta.

Luontomatkailun kasvu ja sen ekologiset vaikutukset asettavat haasteita kansallispuistoille suunnittelun ja kehittämisen näkökulmasta. Luontomatkailun kestävyuden tavoittelussa korostuu tuotteiden ja palveluiden laadun parantaminen ja yritysten ympäristövastuullisuuden vahvistaminen sekä asiakkaiden ohjaaminen kestäviin valintoihin. (Tyrväinen, Tuulentie ja Konu 2024, 95 ja 108). Eettisyyden näkökulma tulee esille joissakin diskursseissa, mutta se ei korostu aineistossa keskeisimmäksi teemaksi. Lisäksi toiminnan tasolla sarjassa noudatetaan kansallispuistojen järjestyssääntöjä, kuten reiteillä pysymistä ja koiran kiinnipitämistä sekä roskattoman retkeilyn periaatetta. Eettisyyden näkökulma tulee esille myös valituissa matkustustavoissa. Jokainen matka kansallispuistoon toteutettiin julkisilla kulkuvälineillä lukuunottamatta Sipoonkorpea, jonne matka taitui pyöräillen. Yksityisautolla ei siis matkustettu kuin jatkoyhteys rautatieasemalta Syötteen kansallispuistoon. Sarjan tuottaman esimerkin mukaan monet kansallispuistot ja kaukaisemmatkin kohteet ovat saavutettavissa julkisilla kulkuvälineillä. Luontomatkailun saavutettavuuteen vaikuttavat myös taitotaso, varusteet ja taloudelliset mahdollisuudet tehdä luontomatkka.

Sarjan tuottaman esimerkin mukaan palvelut ovat merkittävä osa kansallispuistomatkaa. Kansallispuistojen tarjoamat retkeilyrakenteet ovat käytössä kaikilla Peltsin ja Osmon toteuttamilla matkoilla. Sarjassa hyödynnetään laavua sekä auto- ja vuokratupia kansallispuistoissa yöpymiseen. Valmiit reitit ja retkeilyrakenteet saattavat olla käytössä myös, koska ne voivat helpottaa kulkemista ja reittien suunnittelua lapsen kanssa retkeillessä.

Urheilun merkitys on korostunut aikaisemmassa kvalitatiivessa tutkimuksessa kansallispuistokokemuksista, mutta kvantitatiivisten lomaketutkimusten valossa urheilu ei ole tärkeimpiä motivaattoreita kansallispuistovierailulle. Urheilun merkitys korostui sarjassa, jonka jokaisessa jaksossa harrastettiin yhtä tai useampaa urheilulajia kansallispuistovierailun aikana. Aineiston diskurssiesimerkeissä korostuu, että erilainen urheilu on Peltsiä ja Osmaa kiinnostavaa harrastamista ja vierailu kansallispuistoon on myös mahdollisuus harrastaa omia liikuntaharrastuksia, kuten hiihtoa ja pyöräilyä.

Aineiston analyysissä korostui isän ja pojan dynamiikan merkitys luontomatkailussa. Peltsi opettaa pojalleen asioita ja arvioi tämän jaksamista ja kiinnostusta erilaisilla retkillä. Näin ollen sarja myös antaa omaa esimerkkiään siitä, millaista retkeily on noin 12-vuotiaan kanssa. Tunnettu eräopas varmasti omaa erilaisia tietoja ja taitoja, ja näyttää millaiset retket ovat mahdollisia lapsen kanssa. Yhdessäolo oman seureen kanssa on kävijätutkimuksen mukaan tärkeää kansallispuistoissa (Konu ym. 2021, 31). Yhdessäolo korostui myös aineistossa, missä harrastaminen, ruokailu, matkat ja retkeily suoritettiin yhdessä.

Sarjan tuottaman kulttuurisen mallin mukaan luontomatkailu on sosiaalista toimintaa, minkä lisäksi luontomatkailu on myös ylisukupolvista kulttuurista tiedon ja tapojen välitystä sukupolvelta toiselle. Sarjan antaman kulttuurisen mallin mukaan kansallispuistoissa voi viettää aikaa perheen kanssa, opettaa lapselle uusia taitoja sekä harrastaa liikuntaa. Luontomatkailun kulttuurinen kokonaisuus muodostuu muun muassa luonnossa olemisesta, oppimisesta ja sosiaalisesta toiminnasta.

Tutkimus avaa kiinnostavia jatkotutkimusmahdollisuuksia. Mahdollisia jatkotutkimuskohteita voisi olla esimerkiksi suomalaisuuden näkökulma luontomatkailuohjelmissa. Lisäksi kiinnostava jatkotutkimuskysymys olisi myös luontomatkailun saavutettavuus esimerkiksi aloittelevien retkeilijöiden näkökulmasta.

Lähteet

Tutkimusaineisto

Peltsi ja Osmo. “1. Hei olen hiihtäjä”. 2024. Yle. 29:00 min, televisiosarja. Julkaistu 16.12.2024. <https://areena.yle.fi/1-71015621>.

Peltsi ja Osmo. “2. Talvipyöräilyn hurmaa”. 2024. Yle. 28:00 min, televisiosarja. Julkaistu 16.12.2024. <https://areena.yle.fi/1-71015626>.

Peltsi ja Osmo. “3. Huimia korkeuksia”. 2024. Yle. 28:00 min, televisiosarja. Julkaistu 16.12.2024. <https://areena.yle.fi/1-71015624>.

Peltsi ja Osmo. “4. Isät ja pojat”. 2024. Yle. 28:00 min, televisiosarja. Julkaistu 16.12.2024. <https://areena.yle.fi/1-71015622>.

Peltsi ja Osmo. “5. Maailman paras Osmo”. 2024. Yle. 29:00 min, televisiosarja. Julkaistu 16.12.2024. <https://areena.yle.fi/1-71015625>.

Peltsi ja Osmo. “6. Onnen tuntureilla”. 2024. Yle. 28:00 min, televisiosarja. Julkaistu 16.12.2024. <https://areena.yle.fi/1-71015623>.

Tutkimuskirjallisuus

Chen, Joseph S. ja Nina K. Prebensen. 2017. Research Progress in Nature Tourism. Teoksessa Nature tourism. Routledge.

Haila, Yrjö. 2001. Mitä ihmisellä on oikeus tehdä luonnolle? Teoksessa Ympäristöpolitiikka: mikä ympäristö, kenen politiikka? Toimittaneet Yrjö Haila ja Pekka Jokinen. 198-202. Jyväskylä: Vastapaino.

Hankonen, Ilona. 2021. Ihmisiä metsässä – Luonto kulttuuriympäristökysymyksenä. Suomen kansantietouden tutkijain seura. Joensuu.

Kamppinen, Matti, Mikko Jokinen ja Riikka Saarimaa. 2001. Kognitio ja kulttuuri. Teoksessa *Moderni kognitiotiede*, toimittaneet Pertti Saariluoma, Matti Kamppinen ja Antti Hautamäki. 173-202. Helsinki: Gaudeamus.

- Karhu, Jani. 2019. Kestävän luontomatkailun uhat ja mahdollisuudet Kolin ja Urho Kekkosen kansallispuistoissa. *Matkailututkimus*. 15(1), 7–26. <https://doi.org/10.33351/mt.79625>.
- Konu, Henna ja Liisa Kajala. 2012. Segmenting Protected Area Visitors Based on Their Motivations. *Metsähallitus*. <https://julkaisut.metsa.fi/julkaisut/show/835>.
- Konu, Henna, Marjo Neuvonen, Jarmo Mikkola, Liisa Kajala, Matti Tapaninen ja Liisa Tyrväinen. 2021. Suomen kansallispuistojen virkistyskäyttö 2000–2019. *Metsähallitus*, Vantaa.
- Metsähallitus. n.d. *Kansallispuistot*. Viitattu 20.5.2025. <https://www.luontoon.fi/fi/artikkelit/kansallispuistot>.
- Metsähallitus. n.d. *Käyntimäärien kehitys*. Viitattu 20.5.2025. <https://www.metsa.fi/vapaa-aika-luonnossa/kayntimaarat/kayntimaarien-kehitys/>.
- Metsähallitus. n.d. *Käyntimäärät maastossa*. Viitattu 12.2.2025. <https://www.metsa.fi/vapaa-aika-luonnossa/kayntimaarat/kayntimaarat-maastossa/>
- Metsähallitus. n.d. *Tuvat*. Viitattu 20.5.2025. <https://www.luontoon.fi/fi/lajit/retkeily-ja-ulkoilu/vinkit/majoitteet/tuvat>.
- Pietilä, Miisa. 2020. Luontokokemuksia Oulangan kansallispuistossa – Kokemuksellisen paikkatiedon hyödyntäminen luonnon virkistyskäytön suunnittelussa. *Matkailututkimus*. 16 (1), 128-131. <https://doi.org/10.33351/mt.85023>
- Richardson, Michael. 2001. *The Experience of Culture*. Sage Publications. London, Thousand Oaks, New Delhi.
- Sorakunnas, Esko 2020. Dimensions and drivers of national park experiences: A longitudinal study of independent visitors. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 31 (September 2020). <https://doi.org/10.1016/j.jort.2020.100311>.

Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.
Helsinki:Tammi.

Tyrväinen, Liisa, Seija Tuulentie ja Henna Konu. 2024. Luontomatkoilun tutkimus Suomessa
– historiasta tulevaisuuden tutkimussuuntiin. *Matkailututkimus*, 20(1), 95–116.
<https://doi.org/10.33351/mt.143811>.

Ympäristöministeriö. n.d. *Jokaisenoikeudet*. Viitattu 20.5.2025.
<https://ym.fi/jokaisenoikeudet>.

Ympäristöministeriö. n.d. *Kansallis- ja luonnonpuistot*. Viitattu 20.5.2025.
<https://ym.fi/kansallis-ja-luonnonpuistot>